

Economen kunnen niet rekenen

Ed Westerhout

AUP

Ontwerp omslag: Studio Ron van Roon, Amsterdam

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 8964 614 9

e-ISBN 978 90 4852 255 2 (pdf)

e-ISBN 978 90 4852 256 9 (ePub)

NUR 781

© Ed Westerhout / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2014

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Voor Stephan en Thomas

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	11
1 De economische crisis	15
2 Kern van de economie	27
3 Vraag en aanbod	39
4 Marktgeleide economie	51
5 De pijn van belastingheffing	63
6 Flitsende financiële markten	75
7 Stroperige arbeidsmarkten	87
8 Internationale handel	99
9 Economische groei	111
10 Mondiale inkomensongelijkheid	123
11 Overheidsschuld	135
12 De sluier van geld	147
13 De uitdaging van vergrijzing	159
14 Onze toekomst	171
Referenties	183

Voorwoord

Vincent Ickes *Niks relatief* was mooi om te lezen en ook *De sublieme eenvoud van relativiteit* van Sander Bais. En natuurlijk *Het heelal* van Stephen Hawking. Maar *Fysica in een notendop* van Maarten Franssen heb ik twee, drie keer helemaal gelezen. Alles wat ik al wist en een heleboel van wat ik nog niet wist over natuurkunde wordt in dat boek beschreven. Op een manier dat ik – behoorlijk leek in de natuurkunde – het kan begrijpen. En dat vind ik knap. Dat je als wetenschapper in begrijpelijke taal over je vak kunt praten.

Over economie bestond zo'n boek niet, althans ik kon het niet vinden. De enige boeken over economie zijn i) *expert books* – voor de kleine groep insiders, ii) studieboeken – zo droog dat je ze alleen leest wanneer ze verplicht worden gesteld en iii) populaire boeken – maar dat zijn meer verzamelingen van waar gebeurde verhalen met weinig relatie tot de wetenschap.

Dat op zich is al vreemd. Helemaal is het vreemd als je weet dat de wereld zijn zevende crisisjaar ingaat en het allerm minst duidelijk is dat na zeven magere jaren zeven vette jaren zullen gaan volgen. Dan is er toch behoefte aan een boek waarin een en ander wordt uitgelegd, waarin al te sombere ideeën naar de prullenbak worden verwezen en waarin mensen met al te positieve ideeën weer met beide benen op de grond worden geplaatst? Daarom heb ik dit boek geschreven.

Verschillende mensen hebben op de een of andere manier aan de totstandkoming van dit boek bijgedragen. Mijn dank gaat allereerst uit naar Lizzy de Wilde en Pam Leenheers voor hun inspiratie en enthousiasme. Daarnaast bedank ik Frits Bos, Mathijs Bouman, Joke Dierx, Jos Dierx en Kees Folmer voor hun bereidheid een eerste versie van het boek integraal door te nemen. Verder betreft mijn dank Leon Bettendorf, Hugo de Jager,

Lex Meijdam en Bas Oldemans voor uitvoerige discussies over het boek. Tot slot dank ik Amsterdam University Press voor het willen uitgeven van dit boek.

Inleiding

Sinds 2008 verkeert ons land in crisis. Een crisis die dieper snijdt dan alle vorige, met uitzondering dan van de Grote Depressie in de jaren dertig van de vorige eeuw. Een crisis die begon als een lokaal probleem op huizenmarkten in de VS en die uitgroeide tot een wereldwijde financiële, euro-, schulden- en economische crisis. Een crisis ook waarvan we niet weten hoe lang ze nog zal aanhouden, ook al is sinds eind vorig jaar de recessie officieel voorbij.

Dit geheel roept vragen op over de economische wetenschap. Hoe heeft deze crisis kunnen ontstaan? Hoe kan het dat economen deze crisis nauwelijks hebben zien aankomen? Hoe kan het dat zij niet lijken te weten hoe lang de crisis nog zal voortduren? En waarom zijn economen het zo met elkaar oneens over de vraag hoe overheidsbeleid het best op de crisis kan inspelen?

Een van de mogelijke antwoorden is dat economen het niet weten. En nooit geweten hebben. Kijk maar om je heen. Werkloosheid en inflatie, een stijging van prijzen, zijn van alle tijden. De inkomensverdeling is scheef, niet alleen tussen landen maar ook binnen landen. Er is sprake van milieuvernietiging, aantasting van het leefklimaat en verspilling op tal van niveaus. Dit alles duidt toch op een serieus gebrek aan kennis?

Economen kunnen niet rekenen. Ze kunnen geen crisis voorspellen. Ze weten economische problemen niet tot een oplossing te brengen. En ze zijn het oneens over het te voeren beleid. Kortom, economie is geen wetenschap.

Dit boek draait het om. *Economen kunnen niet rekenen* stelt dat onze kennis over economie niet beperkt is, maar groot. Met de in jaren opgebouwde economische kennis zijn we in staat geweest andere crises te vermijden. Zonder de economische wetenschap zouden de problemen rondom werkloosheid en inflatie nog groter zijn geweest. Hetzelfde geldt voor de problemen

van overheidsschulden, milieuvernietiging en verspilling. De economische wetenschap heeft er mede toe bijgedragen dat veel economieën structurele groei laten zien. Deze groei heeft een verbetering van het levenspeil mogelijk gemaakt en financiering van socialezekerheidsregelingen. De wetenschap heeft aan een verkleining van inkomensverschillen tussen landen bijgedragen. Dankzij de wetenschap kennen we het enorme belang van internationale handel. De wetenschap heeft ons geleerd hoe wel en hoe niet te reageren op een financieel-economische crisis, hoe om te gaan met overheidsschulden en hoe te anticiperen op de demografische aardverschuiving die we vergrijzing noemen.

De wetenschap stelt ons echter niet in staat economieën precies te sturen in de richting die we wensen. Over maakbare samenleving zal ik in dit boek niet spreken; ze bestaat niet. De ontwikkeling van economieën is dynamisch, onregelmatig en onvoorspelbaar; een wereld vrij van economische wisselvalligheden is net zo utopisch als een leven zonder dood. Dat mag een sombere constatering zijn, het is tegelijkertijd eerlijk en ontvullend. Al is onze economische kennis nog zo groot, het helpt ons niet te voorkomen dat de economie klappen oploopt. Het enige wat we op dit punt kunnen doen is de klappen zo goed mogelijk opvangen. En verder kunnen we zorgen voor de juiste instituties die hoge structurele groei mogelijk maken. Langs beide wegen kan goed economisch beleid het verschil maken.

De economische wetenschap schrijft niets voor. De wetenschap kan laten zien dat er een uitruil bestaat tussen risico en rendement. Het is vervolgens aan de samenleving om te bepalen of ze kiest voor een hoog risico/hoog rendement combinatie of voor een laag risico/laag rendement combinatie. In die zin is de economische wetenschap objectiever dan vaak gedacht.

En dat niet kunnen voorspellen dan? Dat zegt weinig over economen; het voorspellen van de toekomstige economische ontwikkeling is simpelweg onmogelijk. Daarvoor is deze ontwikkeling te zeer afhankelijk van tal van factoren die de voorspeller vooraf niet kán weten. En de onenigheid onder economen dan? Die is reëel. Omdat de wetenschap op veel vragen nog geen ant-

woorden heeft gevonden of de gevonden antwoorden inmiddels achterhaald zijn. Het zegt veel over de complexiteit en dynamiek van het vakgebied.

De economische wetenschap is boeiend, verrassend, ont-nuchterend. Maar ook vrij onbekend. *Economen kunnen niet rekenen* introduceert de lezer in de wereld van de economische wetenschap. De wereld waarin iedereen bezig is keuzes te maken; niet alleen consumenten, werknemers, beleggers en producenten, maar ook instituten als overheden, vakbonden en centrale banken. De wereld waarin ieder het eigenbelang vooropstelt en daarmee soms ook het belang van de samenleving dient. De wereld waarin alles met alles samenhangt, op nationaal én internationaal niveau. *Economen kunnen niet rekenen* legt uit hoe zaken als werkloosheid, inflatie, overheidsschuld, economische groei en crisis kunnen worden verklaard. Welkom in de wereld van de economische wetenschap!